

EDITORIAL

PAMĚŤOVÉ INSTITUCE A SPOLEČNOST VE 20. STOLETÍ

Moderně organizované paměťové instituce známe na našem území od 19. století, celá řada jejich předchůdců však existovala víceméně kontinuálně již od středověkých dob. Díky tomu se dochovalo mnoho nepostradatelných hmotných, písemných i ikonografických sbírek k českým i světovým dějinám. Na jedné straně jsou tedy takové instituce jako archivy či muzea neocenitelnými prostředníky při studiu historie. Na straně druhé pak často i dějiny muzeí a archivů přinášejí zajímavá a mnohdy i neotřelá svědectví dobového vývoje. I přes to zůstávají dějiny paměťových institucí ve stínu jiných historiografických témat, často ke škodě věci.

V roce 2018 jsme si připomněli dvousté výročí založení Národního muzea. Oslavy založení největšího českého muzea měly různou podobu. Veřejnost asi nejintenzivněji vnímala znovuotevření důkladně rekonstruované muzejní historické budovy, která se nyní opět skví ve své původní kráse v čele Václavského náměstí. Dalším projevem blížícího se výročí bylo i znovuzahájení studia tématu dějin Národního muzea. Moderní pojetí muzejních dějin bylo dlouhodobým desiderátem české historiografie, vždyť jejich poslední zevrubné zpracování pochází z pera literárního historika Josefa Hanuše z let 1921–1923, později vyšly při výročích během 20. století dva sborníky k muzejním dějinám – první vznikl v roce 1948 pod redakcí tehdejšího ředitele NM Gustava Skalského, druhý při stopadesátém výročí v roce 1968, kdy vedli autorský kolektiv ředitel historického muzea NM Miroslav Burian a významný muzejní teoretik a historik Jiří Špět, kontroverzní postava české historiografie. Všechny pozdější pokusy o souborné sepsání muzejních dějin z nejrůznějších důvodů ztroskotaly a téma bylo reflektováno pouze v dílčích studiích na stránkách odborných periodik.

Ve druhém desetiletí 21. století si ovšem svá výročí připomínala i Moravské zemské muzeum a Slezské zemské muzeum. I ona se obrátila při této příležitosti ke studiu svých dějin, jak ukazují některé vydané publikace.

Paralelně probíhající výzkum samozřejmě umožňuje komparaci dílčích závěrů, k nimž jednotliví badatelé postupně docházejí. Oblasti srovnávání mohou být tematicky velmi pestré – je možno sledovat dějiny vědních oborů a je možno sledovat změny, jakými (sledováno v nejširším kontextu) tyto obory ve 20. století procházely v muzeích a příbuzných institucích, vnímání publikační či prezentační strategie, vzájemné ovlivňování či naopak uzavřenost institucí v horizontální či vertikální rovině, možnosti a průběh prosazování nových metodických postupů. Dalším velkým okruhem otázek je pak zkoumání úlohy muzeí a jejich rezonance ve společnosti v politicky pestrém 20. století, v němž se vystřídaly demokratické i zcela nedemokratické režimy z obou krajních částí politického spektra – různé instituce se s nimi vyrovnávaly rozdílně, prezentace institucí na oficiální úrovni mohla být výrazně odlišná od skutečných vnitřních poměrů (např. především ve velkých paměťových institucích existovaly ostrůvky svobodného bádání). Důležité je také zabývat se metodami výzkumu dějin paměťových institucí a prameny, které k němu můžeme využívat, kdy na jedné straně stojí tradičně využívané písemné prameny, nicméně opomíjet bychom neměli ani přístupy oral history.

Jedním z výstupů společného zájmu českých a slovenských paměťových institucí o vlastní dějiny a jejich srovnání bylo uspořádání samostatné sekce Paměťové instituce a společnost ve 20. století v rámci 11. sjezdu českých historiků v Olomouci v roce 2017. Pod záštitou generálního ředitele Národního muzea v Bratislavě Branislava Panise a ředitele Historického muzea Národního muzea Marka Junka zde vystoupili čeští i slovenští pracovníci muzeí a univerzitních pracovišť se svými příspěvky, které prezentovaly dílčí témata týkající se dějin různých muzeí. Několik příspěvků týkajících se Národních muzeí v Praze a Bratislavě bylo zpracováno do textové podoby. Doplněny dalšími studii, která byla sice pro sjezd historiků připravována, avšak nakonec nebyla odborné veřejnosti na tomto fóru prezentována, se staly obsahem tohoto čísla časopisu *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia*. Jejich tematický rozptyl je široký a pokrývá dílčím způsobem všechny oblasti výzkumu našeho tématu, jak o nich bylo psáno výše.

Je nepochybné, že v posledních několika letech bylo vykonáno na poli muzejních dějin mnohé, i přesto zůstávají mnohá témata pouze na počátku svého zpracování.

Klára Woitschová

THE MEMORY INSTITUTIONS AND THE SOCIETY IN THE 20TH CENTURY

Memory institutions organised following a modern approach have been present on our territory since the 19th century. A number of their predecessors, however, had been functioning already more or less continuously since medieval times. Thanks to this, many indispensable materials, written and iconographic collections related to Czech, and world history, have been preserved. On one hand, institutions such as archives and museums are highly valuable intermediaries in the study of history; on the other hand, the history of museums and archives often brings out into the world interesting and frequently original testimonies of development in a certain period. Yet, the history of memory institutions remains overshadowed by other historiographic topics, often to the detriment of the cause.

In 2018, we commemorated the 200th anniversary of the founding of the National Museum. The founding of the biggest Czech museum was celebrated in various ways. The most intensively perceived event for the public was probably the reopening of the thoroughly restored historical museum building, which now shines again in its original beauty at the top of the Wenceslas Square. Another manifestation of the upcoming anniversary was the relaunch of the explorations of the National Museum's history. A modern approach to the Museum's history has been the object of a long-term desideratum of Czech historiography experts. The last detailed monograph dedicated to this topic was written by the literary historian Josef Hanuš and it was published in two volumes in 1920 and 1923 respectively. Later on, during the course of the 20th century, two anthologies focusing on the Museum's history emerged on the occasion of the institution's anniversary: the first one in 1948 under the editorship of the then director of the National Museum Gustav Skalský, and the second one in the year 1968 which was also the 150th anniversary of the Museum. The team of authors of the later anthology was led by Miroslav Burian, the then director of the Historical Museum, and a prominent museum theorist and historian Jan Špět, a controversial personality of the Czech historiography. All later attempts to comprehensively draw up the museum's history failed for various reasons, and the topic was reflected upon only in partial studies on the pages of professional periodicals.

In the 2010s, however, the Moravian and Silesian Museums commemorated their anniversaries. Both institutions then took advantage of the circumstances and turned to the study of their history, as some of the published books illustrate.

The parallel research, naturally, allows a comparison of partial conclusions, which individual researchers gradually make. Areas of comparison can be very diverse thematically: it is possible to pay attention to the history of scientific disciplines, to track – in the broadest context – the changes these disciplines underwent during the 20th century in museums and related institutions, to address the strategy of publishing or display, the mutual influence or isolation of the institutions at the horizontal or vertical levels, as well as the possibilities and the course of promoting new methodical procedures. Another large group of questions relates to the study of the role of museums and their impact in the politically diverse 20th century, when democratic systems and absolutely non-democratic regimes, from both extremes of the political spectrum, were taking turns. Various institutions dealt with these changes in a different way: the official presentation of the institutions could alter significantly from the actual internal conditions (especially in the larger memory institutions one could find, for example, islands of free research). It is impossible to study the history of memory institutions without questioning both the chosen research methods and appropriate sources. As while there are traditionally used written sources, one should not neglect the approaches of oral history.

The common interest of both Czech and Slovak memory institutions in their own histories and in the comparison of the latter led to, among others, the organization of a separate section known as *Paměťové instituce a společnost ve 20. století* (Memory Institutions and Society in the 20th Century) within the 11th Congress of Czech Historians in Olomouc in 2017. The event was endorsed by the director general of the National Museum in Bratislava, Branislav Pánis, and the director of the Historical Museum of the Czech National Museum, Marek Junek. Museum and university staff, both Czech and Slovak, presented there partial topics concerning the history of various museums. Several papers concerning the National Museums in Prague and Bratislava have been translated to text and are included in this issue of *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia*. They are supplemented by another study, which was prepared for the Congress of Czech Historians but was not presented to the professional public at this forum. The thematic variance of the papers in hand is wide and partially covers all aforementioned areas of research on the topic.

There is no doubt that much has been done in the field of museum history in the last few years, yet for many topics, the process of elaboration has only just begun.

Klára Woitschová